

SUCCESSIE

De erfovereenkomst

Mijn notaris, voor wat
er echt toe doet.

notaris.be

Algemeen

Gaan samenwonen, een woning kopen, een eigen zaak starten of een erfenis voorbereiden? Belangrijke stappen in je leven waar je best op voorhand goed over nadenkt.

De notaris is perfect geplaatst om je te begeleiden. Je kan er terecht voor onafhankelijk advies op maat zodat je in alle vertrouwen je projecten kan realiseren.

Deze brochure helpt je alvast op weg. Heb je nood aan persoonlijk advies? Dan maak je best een afspraak met een notariskantoor. Een eerste gesprek is doorgaans gratis. Indien er een grondige dossierstudie nodig is, maak dan vooraf duidelijke afspraken over de vergoeding. Het tarief is in de meeste gevallen bij wet vastgesteld, zodat je niet voor verrassingen komt te staan.

In deze reeks zijn ook andere brochures beschikbaar: Wat kan de notaris voor je doen?, Kopen en financieren, Ongehuwd samenwonen, Huwen, Schenken, EOT, Wat als niet iedereen overeenkomt, Ik wil ondernemen, Het testament, Erven, De Zorgvolmacht, Met zorg mijn vermogen overdragen en De aangifte van nalatenschap.

Regelgeving verandert snel. Misschien staat er reeds een aangepaste versie van deze brochure op www.notaris.be.

Je vindt er naast FAQ's, video's en rekenmodules, ook een handig adresboek met de contactgegevens van alle notariskantoren.

Het netwerk van 1.140 notariskantoren telt 1.605 notarissen en 8.141 medewerkers. Jaarlijks komen er ruim 2,5 miljoen mensen over de vloer.

Inleiding

Een erfenis kan leiden tot veel conflicten en onbegrip tussen broers en zussen. Als er in het verleden schenkingen zijn gebeurd, is het bovendien niet altijd gemakkelijk te begrijpen wat de effecten van deze schenkingen zijn op de erfenis.

Het is verboden om afspraken te maken over een erfenis van iemand die nog niet is overleden. Dit is nog altijd het geval vandaag, zelfs met de komst van erfovereenkomsten. Maar om de transparantie over erfenissen te vergroten en toekomstige twisten tussen erfgenamen te vermijden, werd het principieel verbod op het maken van erfovereenkomsten wat versoepeld in welbepaalde gevallen.

Eenzijds hebben we 'globale erfovereenkomsten' (ook wel eens 'het familiepact' genoemd) tussen de ouders (of één van de ouders) en alle vermoedelijke erfgenamen in rechte neerdalende lijn (lees alle kinderen, kleinkinderen, stiefkinderen...) waarbij de ouders, samen met deze afstammelingen, in alle openheid en met de nodige zekerheid hun nalatenschap kunnen regelen. De bedoeling van de globale erfovereenkomsten is om de genoten voordelen en schenkingen te vergelijken en op zoek te gaan naar een evenwicht tussen de erfgenamen. Het uiteindelijke doel is om de familiale vrede te bewaren.

Anderzijds hebben we de 'punctuele erfovereenkomsten'. Zoals de naam het laat vermoeden zijn dit specifieke erfovereenkomsten, deze keer niet verplicht tussen de ouders en alle vermoedelijke erfgenamen in rechte neerdalende lijn. Het gaat om specifieke beslissingen die één of meer erfgenamen nemen met betrekking tot een genoten schenking of voordeel. Net zoals de globale erfovereenkomsten, hebben deze erfovereenkomsten de bedoeling om latere discussies tussen erfgenamen te vermijden.

Erfovereenkomsten zijn in sommige situaties een ideale oplossing, maar zonder enige twijfel hebben erfovereenkomsten ook heel verregaande gevolgen. Het raakt rechtstreeks aan het vermogen van de verschillende erfgenamen. Daarom vervult de notaris, als ervaren deskundige in het familierecht, een sleutelrol bij het begeleiden van de partijen.

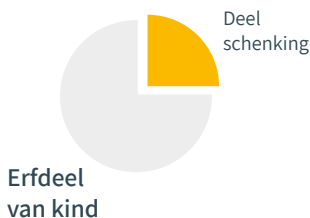

Schenken aan kinderen: wat zijn de gevolgen voor hun erfenis?

Om te weten wat een erfovereenkomst is en waarom het nuttig kan zijn, moeten we een paar basisregels van het erfrecht uitleggen. Het is cruciaal om in het achterhoofd te houden dat schenken en erven onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

ALGEMENE REGEL: SCHENKINGEN ZIJN VOORSCHOTTEN OP ERFENISSEN

In principe hebben ouders niet de bedoeling om één kind te bevoordelen ten opzichte van hun andere kinderen. Daarom wordt een schenking aan een kind vermoed een voorschot op zijn erfenis te zijn.

Aangezien de schenking een voorschot is op een erfdeel, moet een begunstigd kind bij het overlijden van de ouder-schenker, de waarde van de schenking “inbrengen” in de nalatenschap. De gekregen schenking wordt gerekend bij de erfmassa en a verdeling wordt het terug afgetrokken

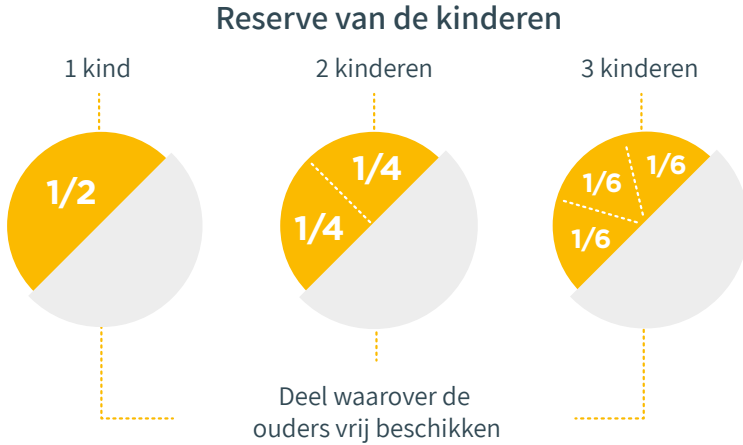
van het erfdeel van de begiftigde. Het zal er dus op neerkomen dat het kind dat al een schenking heeft ontvangen, net wat minder zal erven dan zijn broers of zussen (ten belope van de waarde van de schenking op de dag van overlijden van de schenkende ouder) of een deeltje zal moeten bijbetalen.

SCHENKINGEN ‘BUITEN ERFDEEL’

Ouders zijn niet verplicht om een goed of kapitaal “als voorschot” op de erfenis te schenken. Een ouder kan ook expliciet de keuze maken om een kind werkelijk een “extraatje” te geven, bovenop zijn erfdeel. Iedereen heeft immers een vast deel van zijn vermogen dat hij kan schenken of kan nalaten via een testament (het “beschikbaar deel”). Een ouder zal dus slechts kunnen schenken ten belope van het beschikbaar deel. Sinds 1 september 2018 bedraagt het beschikbaar deel altijd de helft van de nalatenschap, ongeacht het aantal kinderen.

De andere helft is de ‘erfrechtelijke reserve’ van de kinderen. Dit is een voorbehouden deel dat niet gebruikt mag worden om te schenken aan anderen dan de kinderen. Hoeveel elk kind minimaal moet krijgen (de individuele reserve per kind), hangt wél af van het aantal kinderen. De tekening hieronder maakt één en ander duidelijk.

Situatie sinds 01/09/2018:

We zien duidelijk dat het individueel erfdeel per kind kleiner wordt, naarmate er meer kinderen zijn.

Een schenker kan natuurlijk ook aan andere mensen dan zijn kinderen schenken (bijvoorbeeld aan een neef, een vriend, een partner, een goed doel...). Zo'n schenkingen worden nooit beschouwd als een voorschot op een erfenis. Gezien deze mensen geen erfdeel kunnen verwachten is hun schenking uiteraard geen voorschot op dat erfdeel. Daarom spreken we dan ook van schenkingen "buiten deel".

Wel geldt hier ook de regel dat men niet méér mag schenken dan de helft van zijn vermogen. De totale reserve van de kinderen bedraagt immers altijd de helft van de nalatenschap, en daar moet de schenker altijd rekening mee houden.

WAT ALS ER 'TE' VEEL WORDT GESCHONKEN?

Schenkt de schenker toch meer dan wat hij "mag" schenken? Dan kunnen de benadeelde kinderen voor hun rechten opkomen op het moment dat hun ouder overlijdt. Ze kunnen een zogenaamde "vordering tot inkorting" instellen.

De onderbedeelde erfgenamen kunnen vragen om de schenkingen of legaten 'in te korten' tot de beschikbare hoeveelheid. De reeds gedane schenkingen worden dan als het ware gekortwiekt zodat de kinderen, als beschermd erfgenamen, hun minimum erfdeel ontvangen.

Dit gebeurt niet automatisch, maar moet worden aangevraagd bij de

rechtbank. Enkel de kinderen en langstlevende huwelijkspartner kunnen dit aanvragen. Enkel zij hebben immers recht op een reserve en zijn dus de 'reservataire' erfgenamen.

Het is bovendien een recht waar elke erfgenaam afzonderlijk beroep op kan doen. Het is mogelijk dat het ene kind een inkorting vordert, terwijl zijn broer of zus dat niet doet. Het is een vrije keuze.

HET EVENWICHT ZOEKEN TUSSEN DE ERFGENAMEN

Een schenking is een overeenkomst zonder tegenprestatie, waarbij de schenker (bv. een ouder) de bedoeling heeft de begiftigde (bv. een kind) te bevoordelen. De schenking gaat ten koste van het vermogen van de schenker en levert bij de begiftigde een verrijking op.

Zo uitgelegd klinkt het eenvoudig, maar in de praktijk is het niet altijd gemakkelijk om uit te maken wat precies een schenking is. Nochtans is het wel degelijk van belang om te weten of er sprake is van een schenking of niet. Niet alleen fiscaal, maar ook omwille van het feit dat schenkingen een invloed hebben op het erfdeel van kinderen.

Wat af en toe gebeurt, is dat een ouder niet schenkt in de strikte zin van het woord, maar wel een kind op een

andere manier bevoordeelt. Vaak is dat door een bepaalde dienst te verschaffen aan een kind. Denk maar aan het jarenlang passen op de kinderen, het helpen met verbouwingen, het verkopen van de ouderlijke woning aan één van de kinderen tegen een te lage prijs... Dit zijn geen schenkingen in de strikte zin van het woord. Het gaat om een handeling waaruit niet meteen afgeleid kan worden dat er een verarming en verrijking is van het vermogen van de ouder naar het vermogen van het kind.

Toch is duidelijk dat zo'n handelingen of diensten wel een effect hebben op het vermogen van kinderen. Door jarenlang op de kinderen te passen, bespaart het begunstigd kind bepaalde kosten. Hetzelfde geldt wanneer ouders helpen verbouwen. De kinderen sparen dan de arbeidskosten uit. Wanneer een ouder een woning verkoopt aan één van de kinderen tegen een te lage prijs, is dat duidelijk een financieel voordeel dat het kind ontvangt ten opzichte van zijn broers en/of zussen.

Juist om discussies te vermijden naar de toekomst toe zijn de erfovereenkomsten in 2018 in het leven geroepen. Let op: erfovereenkomsten zijn verboden, tenzij deze die de wet toelaat. In wat volgt zullen we deze toegelaten erfovereenkomsten bespreken.

Schenken en erfenissen: onlosmakelijk met elkaar verbonden

Sommige kinderen ontvangen geen echte schenkingen, maar hebben wel een aantal voordelen genoten. Dit onderscheid is belangrijk. Zoals eerder uitgelegd in deze brochure, moeten begunstigde kinderen immers hun schenkingen verrekenen met hun erfdeel. Schenkingen zijn in principe voorschotten op een erfenis.

Maar 'voordelen' worden, in tegenstelling tot echte schenkingen, niet verrekend met de erfdelen. Het kan daarom voor een onevenwicht zorgen eenmaal de ouders overleden zijn en de kinderen erven. Hoe verklaar je bijvoorbeeld dat een kind die een schenking krijgt, dit moet verrekenen met zijn erfdeel, terwijl een kind die jarenlang hulp heeft gekregen met verbouwingen dit niet moet verrekenen?

Welke erfovereenkomsten kan ik opstellen?

DE GLOBALE ERFOVEREENKOMST (HET FAMILIEPACT)

Wie is betrokken?

Een familiaal pact of een globale erfovereenkomst is een overeenkomst waarbij één of beide ouders met al hun kinderen (en eventueel ook kleinkinderen en stiefkinderen)¹ in alle transparantie overleggen en bepaalde afspraken maken over hun nalatenschap. Bij zo'n erfovereenkomst gaat het meer bepaald over de gevolgen van schenkingen en genoten voordelen op de erfenis van kinderen.

Om een globale erfovereenkomst op te stellen moeten alle erfgenamen betrokken worden. Dit is een groot verschilpunt met bijvoorbeeld het testament. Zo'n erfovereenkomst is een overeenkomst in de werkelijke zin van het woord waar alle “vermoedelijke erfgenamen in rechte neerdalende lijn” partij bij zijn.

Dat alle kinderen erbij moeten zijn, betekent wel dat de globale erfovereenkomst in de praktijk gemakkelijker zal worden bereikt indien ouders en (klein)kinderen een goede verstandhouding hebben. Het zal moeilijker zijn als niet iedereen op dezelfde golflengte zit.

Iedereen rond de tafel verzamelen kan ‘koudwatervrees’ doen ontstaan. Toch wegen die hindernissen niet op tegen het groot voordeel van de globale erfovereenkomst: mogelijke discussies over de erfenis worden verschoven naar een moment waarop de ouder(s) zelf nog in leven is of zijn. Eenmaal de overeenkomst gesloten is, zijn de erfgenamen gebonden door hun gemaakte afspraken. In die zin biedt de erfovereenkomst ontegensprekelijk gemoedsrust voor families. Alles wordt op voorhand geregeld, zodat discussies over gekregen schenkingen en voordelen worden vermeden eenmaal de ouders er niet meer zijn.

De verplichting om alle kinderen te betrekken, ook eventuele stiefkinderen, komt tegemoet aan de wens van veel nieuw samengestelde families om hun eigen kinderen en die van hun nieuwe (huwelijks) partner op een gelijke wijze te behandelen.

Anderzijds is het wel belangrijk om aan te stippen dat de globale erfovereenkomst enkel openstaat voor nieuw samengestelde gezinnen waarbij de partners getrouwd of wettelijk samenwonend zijn. Kinderen van feitelijk samenwonende partners zijn geen partij bij zo'n erfovereenkomst.

1 Alle vermoedelijke erfgenamen in rechte neerdalende lijn.

Bedoeling van de globale erfovereenkomst

Centraal bij het familiepact is dat ouders samen met hun toekomstige erfgenamen op zoek gaan naar een **evenwicht** tussen de kinderen. Het gaat om een akkoord dat eerder gedane schenkingen herbekijkt zodat alle onevenwichten worden weggewerkt.

Bij het zoeken naar dat evenwicht wordt de situatie van de kinderen met elkaar vergeleken en kan men rekening houden met eerder gedane schenkingen, de schenkingen die gedaan worden in de erfovereenkomst zelf, genoten voordelen en/of de persoonlijke situatie van de kinderen.

Voorbeeld

Marie heeft kunnen genieten van dure studies in het buitenland. Pieter daarentegen, heeft van zijn vader een schenking ontvangen. Het financieel voordeel dat Marie haalt uit de dure studies zal niet verrekend worden bij overlijden van de ouders. Enkel schenkingen in de strikte zin moeten verrekend worden met de nalatenschap. Pieter zal de invloed van zijn eerder ontvangen schenking wél voelen wanneer hij erft; de schenking

wordt verrekend bij het bepalen van zijn erfdeel. Dit zou kunnen zorgen voor een situatie waarbij Pieter zich benadeeld voelt op het moment van de verdeling van de nalatenschap. Met een globale erfovereenkomst wordt het voor de ouders en de kinderen mogelijk om af te spreken dat de schenking en de dure studies elkaar “compenseren”.

Door het op voorhand eens te zijn over het bestaan van een evenwicht tussen de kinderen, wordt de discussie over verrekeningen vermeden op het moment van de verdeling van de nalatenschap. Noch het voordeel dat voortvloeit uit de financiering van de studies, noch de schenking zullen in het kader van de nalatenschap van de ouders tussen de kinderen verrekend moeten worden. De erfovereenkomst is in die zin een uitstekend middel om een familieplanning uit te werken. Het laat toe dat partijen een streep onder het verleden trekken, zodat over de gedane schenkingen niet meer afgerekend moeten worden op het ogenblik van de vereffening en verdeling van de nalatenschap.

Om het evenwicht te herstellen tussen de erfgenamen kunnen de ouders kiezen om, door middel van de erfovereenkomst zelf, een schenking te doen. Een andere mogelijkheid is om een schuldvordering te geven aan het kind dat ‘tekort’ heeft. Door het feit dat de overdeelde erfgenamen een schuld

hebben tegen het onderbedeeld kind, wordt een evenwicht hersteld.

Een erfovereenkomst is **bindend**. De betrokken erfgenamen kunnen niet afzonderlijk op hun gemaakte afspraken en beslissingen terugkomen. Het biedt ouders daardoor gemoedsrust. Bovendien creëert het de mogelijkheid om een regeling uit te werken op maat van de concrete gezinssituatie. Conflicten tussen de kinderen na het overlijden van de ouders worden vermeden.

Wat bedoelen we met ‘evenwicht’?

Via een erfovereenkomst zoeken ouders een ‘evenwicht’ tussen de schenkingen en voordelen van hun erfgenamen. Maar dat evenwicht staat niet gelijk aan een wiskundige, ‘objectieve’ en absolute gelijkheid. Het evenwicht is een subjectief evenwicht, zoals de partijen dat zelf erkennen. Het gaat dus om wat de betrokken ouder en erfgenamen als ‘evenwichtig’ aanvoelen, rekening houdend met hun concrete situatie.

Zo is het mogelijk dat één van de kinderen meent dat het gerechtvaardigd is dat hij minder krijgt dan de anderen, of zelfs helemaal niets krijgt uit de nalatenschap van zijn ouder(s), omdat zijn persoonlijke of professionele situatie dit toelaat. Dit kan bijvoorbeeld wanneer deze vermoedelijke erfgenaam zelf reeds een aanzienlijk vermogen heeft opgebouwd dat hem of haar toelaat van zijn of haar erfdeel af te zien in het voordeel van zijn of haar broer(s) en/of zus(sen).

DE PUNCTUELE ERFOVEREENKOMST

Wie is betrokken?

Naast de globale erfovereenkomsten bestaan er eveneens “punctuele” erfovereenkomsten. Ook hier gelden specifieke voorwaarden. De punctuele erfovereenkomsten zijn overeenkomsten die het voor toekomstige erfgenamen mogelijk maken bepaalde afspraken te maken of beslissingen te nemen over zeer specifieke aspecten van een schenking of een erfenis. Iedereen rond de tafel verzamelen, is hier niet nodig.

Wat kan men zoal regelen in een punctuele erfovereenkomst?

1. De waarde van een schenking vastleggen

Eerst en vooral kunnen erfgenamen samen de **waarde van een welbepaalde schenking vastleggen**. De waarde van schenkingen is van belang bij succesplanning, aangezien ze in principe aangerekend worden op het erfdeel van het (door de schenking) begunstigde kind. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de waarde van schenkingen voor veel discussies kunnen zorgen. Vooral als het gaat om de schenking van goederen die met de jaren sterk in waarde kunnen schommelen.

Dankzij een punctuele erfovereenkomst kunnen broers en zussen, op voorhand en onder elkaar, hierover duidelijkheid scheppen zodat men achteraf niet voor verrassingen komt te staan.

2. Aanvaarden dat zijn minimum erfdeel wordt aangetast

Een ander voorbeeld van een punctuele erfovereenkomst is de verzaking aan de ‘vordering tot inkorting’ met betrekking tot een bepaalde schenking.

Wat betekent dat? Ieder kind heeft recht op een minimum erfdeel, de zogenaamde “reserve”. Wordt een reserve door een schenking aangetast omdat een ouder een te groot deel van zijn vermogen wegschenkt, dan kan het benadeelde kind de ‘inkorting’ vorderen. De schenking wordt dan gekortwiekt of verrekend ten belope van het overschreden deel.

Met een punctuele erfovereenkomst kan een kind op voorhand zelf aangeven dat hij of zij géén inkorting zal vorderen van een bepaalde schenking, voor het geval zijn reserve hierdoor zou zijn aangetast. Dit is vooral handig in gezinnen waarbij één van de kinderen meer nood heeft aan kapitaal(goederen) dan de andere.

Voorbeeld

Jan heeft drie kinderen: Julie, Céline en Tom. Tom en Julie hebben allebei mooie studies achter de rug. Ze hebben

stabiel werk, een mooi gezin... kortom, ze komen niets tekort. Voor Céline zijn de zaken wat ingewikkelder. Ze heeft een fysieke handicap, waardoor haar toekomst op de arbeidsmarkt onzeker is. Jan is niet overtuigd dat Céline ooit zelf in haar levensonderhoud zal kunnen voorzien. Hij ziet zijn drie kinderen uiteraard even graag, maar het hele gezin beseft dat Céline ondersteuning nodig heeft. Ook op financieel vlak. Daarom wil Jan een groot deel bij leven schenken aan Céline. Op die manier is hij zeker dat zijn dochter een appeltje voor de dorst heeft. Tom en Julie hebben veel begrip voor deze situatie en aanvaardden dat hun vader zo'n schenking wenst te doen aan Céline, zelfs als deze hun "reserve" zou aantasten...

3. Schenkingen van grootouders aan kleinkinderen: de generatiesprong

Een punctuele overeenkomst is ook nuttig voor grootouders die willen schenken aan hun kleinkinderen ("de vrijwillige generatiesprong").

Dit is vooral handig omdat mensen doorgaans laat erven in hun leven. Meestal op een moment dat ze het kapitaal minder nodig hebben. Daarom willen grootouders af en toe rechtstreeks schenken aan hun kleinkinderen en niet aan hun kinderen. Maar wanneer grootouders willen schenken aan hun kleinkinderen, zijn ze beperkt door de reserve van hun

eigen kinderen. Ze kunnen maar aan hun kleinkinderen schenken ten belope van het 'beschikbaar deel'. Schenkt de grootouder te veel, dan kunnen de kinderen de inkorting vorderen van de schenking aan de kleinkinderen.

Met een erfovereenkomst kan het kind van de schenker zich ertoe verbinden om de schenking gedaan aan zijn eigen kinderen (dit zijn dus de kleinkinderen van de schenker) te verrekenen met zijn erfdeel. De schenking zal dan worden aangerekend op het aandeel van het kind van de schenker in diens nalatenschap, terwijl het kleinkind van de schenker de eigenlijke schenking heeft ontvangen.

Zo'n overeenkomst wordt altijd gesloten tussen de schenker-grootouder, de begiftigde-kleinkinderen (dus alle kinderen van degene die wordt overgeslagen) en degene die zich verbindt om de schenking te verrekenen met zijn erfdeel (de ouder).

ERFOVEREENKOMST VOOR KOPPELS MET KINDEREN UIT EEN VORIGE RELATIE

Niet alle erfovereenkomsten zijn verbonden aan schenkingen. De “Valkeniersclausule” is een voorbeeld van een erfovereenkomst die verbonden is aan het huwelijk tussen twee mensen waarvan minstens één van de partners een kind/kinderen heeft uit een vorige relatie.

Nut van een Valkeniersbeding

Nieuw samengestelde gezinnen zijn vandaag heel courant. Het gebeurt dan ook wel eens dat een man of vrouw met kinderen uit een vorige relatie in het huwelijksbootje wil stappen met zijn of haar nieuwe partner. Hoe romantisch het plaatje ook mag zijn, vaak komen er in deze situaties vragen naar boven die niet zelden tot conflicten leiden. De nieuwe huwelijkspartner verwerft door een huwelijk immers erfrechten tegenover zijn of haar partner.

Vaak bestaat de wens bij nieuw samengestelde gezinnen om een evenwicht te vinden tussen de bescherming van de nieuwe huwelijkspartner en de bescherming van de kinderen uit een eerste relatie. Een clausule Valkeniers komt aan deze verzuchting tegemoet. Met zo’n clausule kunnen de partners onderling hun wettelijk erfrecht beperken of zelfs volledig ontnemen, in het voordeel van de kinderen.

Belangrijk om te weten is dat deze afspraken sinds 2018 ook een erfovereenkomst vormen. De huwelijkspartners zullen dus rekening moeten houden met de procedure die gepaard gaat met het afsluiten van erfovereenkomsten (zie verder).

Voorwaarden

De clausule ‘Valkeniers’ kan enkel geldig toegepast worden indien aan volgende voorwaarden is voldaan:

- Het koppel is getrouwd of van plan om te trouwen
- De clausule is gevoegd aan een huwelijkscontract of aan een wijzigingsakte (ter wijziging van een bestaand huwelijkscontract)
- Minstens één van de partners heeft een kind/kinderen uit een vorige relatie

De clausule kan enkel tot gevolg hebben dat het wettelijk erfrecht van de huwelijkspartner (vruchtgebruik op de ganse nalatenschap) in onderling akkoord wordt verminderd, ten gunste van de kinderen van de erflater.

Opgelet: de huwelijkspartner geniet altijd minstens van een recht van bewoning van de gezinswoning en gebruik van de inboedel gedurende 6 maanden na het overlijden van zijn of haar partner. Dat is het minimum dat nooit ontnomen kan worden.

Wat is een erfovereenkomst niet?

Hoewel de wet bepaalde erfovereenkomsten toelaat, is het van belang om te onthouden dat vandaag nog altijd een principieel verbod geldt om zelf overeenkomsten te maken rond erfenissen. We verduidelijken daarom wat niet wordt aanvaard als een erfovereenkomst.

Elke overeenkomst waardoor rechten op een niet-opengevallen nalatenschap of een bestanddeel ervan worden toegekend, gewijzigd of afgestaan is verboden. Een nog 'niet opengevallen' nalatenschap is een nalatenschap van iemand die nog leeft. Je mag dus geen afspraken maken over de erfenis van een persoon die nog niet is overleden. Doe je dat wel, dan is zo'n overeenkomst nietig. Dat betekent dat de overeenkomst wordt behandeld alsof deze nooit heeft bestaan.

Een erfovereenkomst is dus niet iets waarmee je zomaar je nalatenschap kan verdelen onder je kinderen. Het is wél een instrument waarmee je bepaalde scheefftrekkingen van het verleden ongedaan kan maken door een evenwicht te herstellen.

Familieleden genieten met andere woorden niet van een volledige vrijheid bij het opstellen van een erfovereenkomst. Bovendien mogen erfovereenkomsten slechts opgesteld worden volgens de regels van de kunst.

Samengevat:

- Erfovereenkomsten over de nalatenschap als geheel, blijven verboden. De erfovereenkomsten moeten steeds over specifieke handelingen of aspecten van de nalatenschap gaan.
- Kinderen kunnen niet elk afzonderlijk afspraken maken met hun ouders over hun deel van de erfenis.
- Broers en zussen kunnen onderling géén afspraken maken over de nalatenschap van hun ouders.
- Erfgenamen kunnen géén erfovereenkomst afsluiten met derden (bijvoorbeeld een vertegenwoordiger van het familiebedrijf).
- Familieleden kunnen niet zelf een rechtsgeldige erfovereenkomst sluiten. Een rechtsgeldige erfovereenkomst moet door een notaris opgesteld worden via een authentieke akte. De notaris zal de partijen bijstaan met de nodige raad.

Met een erfovereenkomst kan je niet zomaar je nalatenschap verdelen onder je kinderen. Je kan louter bepaalde scheefftrekkingen van het verleden ongedaan maken door een evenwicht te herstellen.

Procedure om een erfovereenkomst op te stellen

FORMALITEITEN

Een erfovereenkomst sluiten kan grote gevolgen hebben voor het vermogen van de partijen. Het is noodzakelijk dat partijen bij het opstellen van een erfovereenkomst rekening houden met deze gevolgen. De betrokken partijen nemen immers belangrijke beslissingen op basis van hoe de zaken en de relaties tussen familieleden er op dat moment uitzien. Niemand weet natuurlijk hoe verstandhoudingen tussen ouders en kinderen zullen evolueren...

Daarom gelden voor het opstellen van erfovereenkomsten strenge formaliteiten. Deze strenge regels zijn garantiemechanismen voor de partijen: de wetgever wilde de zekerheid inbouwen dat iedere partij goed beseft wat hij of zij aan het beslissen is.

Aan het ondertekenen van de erfovereenkomst gaat daarom een procedure vooraf, die de partijen toelaat om weloverwogen hun beslissingen te nemen.

- Partijen krijgen eerst een ontwerp van de erfovereenkomst.
- Pas na 15 dagen mag er een vergadering plaatsvinden waarbij de notaris bepaalde informatie en toelichtingen kan geven over het ontwerp.
- Vanaf de dag van de vergadering moet er een termijn van één maand

verstrijken alvorens de partijen de erfovereenkomst kunnen ondertekenen.

De notaris kiest deze termijnen niet zelf. Hij moet ze dwingend toepassen. Deze termijn laat de ouders en kinderen toe om op doordachte en serene wijze afspraken te maken. Iedereen moet de kans krijgen om advies in te winnen indien nodig. Een erfovereenkomst onder druk of dwang is uit den boze.

Om dit te waarborgen voorziet de wet in de verplichte tussenkomst van de notaris. De notaris is een neutrale, onpartijdige derde die de partijen moet informeren en adviseren over de gevolgen van hun keuzes. De notaris is een specialist in familiaal vermogensrecht en is dus de best geplaatste expert om de partijen te begeleiden.

De procedure en termijnen die gelden voor het opstellen van een erfovereenkomst zijn belangrijke aandachtspunten.

Dit is zeker het geval voor mensen die een huwelijkscontract willen afsluiten met een Valkeniersbeding. Een huwelijkscontract opstellen vóór de huwelijksdatum kan bepaalde kosten uitsparen. Maar indien de partners hun huwelijkscontract mét een Valkeniersbeding willen afsluiten vóór de datum van hun huwelijk, nemen ze best tijdig contact op met een notariskantoor. Een Valkeniersbeding maakt immers een erfovereenkomst uit. Het koppels zal dus rekening moeten houden met de termijnen die gelden voor het opstellen van zo'n overeenkomst.

REGISTRATIE

De notaris schrijft de erfovereenkomst in het Centraal Register der testamenten (CRT). Deze inschrijving is nodig omdat erfovereenkomsten uitwerking krijgen op de dag van het overlijden van de erflater, zodat er een zekere tijdspanne kan verlopen tussen de ondertekening en het ogenblik waarop de overeenkomst uitwerking krijgt. Dankzij de inschrijving kan een erfovereenkomst worden opgespoord.

Erfovereenkomsten en registratiebelasting

Bij het opstellen van een globale erfovereenkomst (familiepact) moeten alle vroegere en huidige schenkingen (indien de ouders beslissen om te compenseren met een schenking) en voordelen worden opgeëlijst. Concreet gaat het om alle schenkingen en voordelen waarmee de partijen rekening houden om het evenwicht tussen de erfgenamen te bepalen.

Belangrijk om te weten is dat de eerder gedane **niet-geregistreerde schenkingen** onbelast blijven als ze in de globale erfovereenkomst worden opgesomd.

Het komt voor dat het evenwicht tussen erfgenamen enkel wordt bereikt door een **schuldvordering toe te kennen aan een bepaald kind**. Deze schuldvordering is ter compensatie voor een schenking of een ander voordeel dat door de ouder(s) aan een ander kind werd toebedeeld. Het kan ook een soort van herstel zijn omwille van het verschil in de persoonlijke situatie tussen de kinderen onderling. De verrekening tussen de kinderen om tot evenwicht te komen (door een regeling van de ouders met hun kinderen of door de kinderen onderling) wordt volgens een standpunt van Vlabel (de Vlaamse belastingdienst) niet beschouwd als een schenking. Maar opgelet: als de erflater zijn fiscale woonplaats in de 5 jaar voor overlijden het langst had in het Waals of in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn de regels anders. Wordt in

het kader van een erfovereenkomst dus een schuldvordering toegekend aan een kind, dan zal er op deze schuldvordering geen schenkbelasting verschuldigd zijn.

En wat indien de ouders in een erfovereenkomst **rechtstreeks een voordeel of schenking toekennen** aan een kind? Schenkingen die via de erfovereenkomst gebeuren worden belast.

De hierboven beschreven regels schetsen enkel de grote lijnen. Voor advies en informatie op maat over de fiscale gevolgen van een erfovereenkomst zal de notaris je verder informeren.

Besluit: de voordelen van een erfovereenkomst

Erfenissen kunnen een familie dichter bij elkaar brengen, maar een erfenis kan ook een bron van conflict zijn tussen erfgenamen. Misverstanden en discussies over het verleden duiken plots op. Verwijten worden naar elkaars hoofd geslingerd. Notarissen maken het vaak genoeg mee. Sinds september 2018 hebben ouders en kinderen de mogelijkheid om een erfovereenkomst te sluiten, juist met de bedoeling toekomstige ruzies te vermijden. Een erfovereenkomst afsluiten heeft duidelijk voordelen.

1. Latere discussies worden vermeden

De voordelen die een kind tijdens zijn leven krijgt, kunnen plots het onderwerp van discussie worden wanneer de ouders overleden zijn. Het familiepact of de 'globale erfovereenkomst' voorkomt deze problemen. Bij een familiepact worden alle schenkingen en gekregen voordelen met elkaar vergeleken. Geen geheimen, geen gissingen, geen veronderstellingen. De ouders gaan met al hun erfgenamen, in alle transparantie, op zoek naar een evenwicht tussen hen. Bij een familiepact bekijken de ouders wie wat heeft gekregen én wie nog iets moet krijgen. Ofwel via de erfovereenkomst zelf, ofwel later.

2. Gemoedsrust voor de schenkende ouder(s)

Niet iedereen vertrekt met dezelfde kansen in het leven. Niet alle kinderen komen overeen. En wat met stiefkinderen? Ouders willen het liefst goed doen voor iedereen. Met een 'punctuele erfovereenkomst' kan een broer of zus formeel aanvaarden dat zijn 'erfrechtelijke reserve' aangetast wordt. Zo wordt discussie vermeden als een ouder een belangrijker deel van zijn vermogen wil schenken aan een zorgbehoevend kind (bijvoorbeeld).

Met een familiepact kunnen ouders ook hun stiefkinderen (of sommige ervan) betrekken. Stiefkinderen krijgen dankzij de erfovereenkomst meer zekerheid over hun schenkingen. Door de ondertekening van de overeenkomst door de kinderen, wordt het gevaar dat kinderen discussiëren over de schenking(en) aan stiefkinderen uitgeschakeld. Iedereen weet op voorhand waar hij of zij aan toe is.

3. Omdat het rechtszeker is

Een erfovereenkomst is bindend. Er is geen weg terug. Dat is mogelijk als een mes dat aan twee kanten snijdt. Enerzijds verplicht het partijen ertoe om een weloverwogen keuze te maken, anderzijds betekent een erfovereenkomst voor ouders de zekerheid dat alles geregeld is. Zoals zij dat voor ogen hadden.

4. Om de waarde van een schenking ‘vast te klikken’

De waarde van een schenking kan serieus schommelen met de jaren. Dat heeft een invloed op de erfenis van de kinderen. Om bepaalde oneerlijke toestanden te vermijden als gevolg van een schenking die plots enorm in waarde is gestegen of gedaald, laat de wet toe om de waarde van de schenking ‘vast te pinnen’. Dat gebeurt eveneens via een punctuele erfovereenkomst.

5. Omdat je kleinkinderen mee in het verhaal kan betrekken

Grootouders die hun kleinkinderen willen bevoordelen moeten rekening houden met wat hun eigen kinderen minimaal moeten krijgen volgens de wet. De kinderen zijn immers beschermde erfgenamen. Kleinkinderen zijn dat niet (zolang hun ouder leeft tenminste).

Indien grootouders aan hun kleinkinderen willen schenken, kunnen ze dat maar doen ten belope van het ‘beschikbaar’ deel (de helft van de nalatenschap). Met een familiepact kan ieder kind toestaan dat zijn eigen kinderen (kleinkinderen van de schenking), in zijn plaats worden toebedeeld. Groot voordeel van zo’n generatiesprong aan de hand van een erfovereenkomst is dat men zal ‘doen alsof’ het kleinkind heeft gekregen van zijn ouder (niet van zijn schenkende grootouder). Waarom is dit een goeie zaak? Omdat de grootouder

zijn beschikbaar deel kan gebruiken voor andere schenkingen.

6. Omdat je geniet van de begeleiding van de notaris

De notaris is een neutrale, onpartijdige derde die de partijen moet informeren en adviseren over de gevolgen van hun keuzes. Bovendien heeft iedere partij de mogelijkheid om een individueel onderhoud te vragen met de notaris. Kwestie van helemaal de gevolgen te begrijpen. Er gelden ook strenge formaliteiten. Een voorbeeld van zo’n formaliteit is de wachttermijn; partijen krijgen eerst een ontwerp van de erfovereenkomst en pas na één maand mogen ze de erfovereenkomst ondertekenen. Deze termijn laat de ouders en kinderen toe om op doordachte en serene wijze afspraken te maken.

Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat

Vlaamse Raad van het Notariaat

Verantwoordelijke uitgever: C. Van Belle

Bergstraat 30/34
1000 Brussel

D/2020/1928/20

De notaris: deskundig adviseur,
objectieve gids... een vertrouwens-
persoon waarbij u terecht kan voor
advies i.v.m. uw persoonlijk- en
beroepsleven (en de combinatie
van beide).

